

Toespraak Voorzitter Tweede Kamer bij de herdenking van ZKH
Prins Bernhard in de Ridderzaal op maandag 6 december 2004

Mevrouw de Voorzitter,

Op het bericht van het overlijden van Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard, waren wij voorbereid vanwege de leeftijd die hij had bereikt. Wij waren er ook op voorbereid dat de Prins, die tot voor kort telkens met grote wilskracht herstelde van ziekte en ongevallen, deze keer een ongelijke strijd aanging. Toch geeft dit overlijden ons een grote schok. In de eerste plaats omdat wij beseffen dat Hare Majesteit de Koningin, zo kort na het overlijden van haar man en haar moeder, afscheid heeft moeten nemen van haar vader. Wij wensen haar en de overige leden van de Koninklijke familie de kracht toe om dit verlies te dragen.

Het overlijden van Prins Bernhard betekent het einde van een tijdperk. De Prins is meer dan 67 jaar op velerlei manieren hecht met ons land verbonden geweest. De positie van Prins-gemaal is een zeer moeilijke en vraagt veel van alle betrokkenen. Er bestaan voor die functie geen andere leerboeken dan enkele summiere grondwettelijke bepalingen.

De jonge Prins Bernhard was opgegroeid in een land dat weliswaar ons buurland was, maar toen toch een geheel andere cultuur dan de onze kende. Voor hem waren zijn gezin, de vriendschappen en het genoten vertrouwen waarschijnlijk heel belangrijk om zich hier thuis te gaan voelen. In de eerste drie jaren na zijn huwelijk, op 7 januari 1937, met Prinses Juliana ontstond, met de geboorte van de prinsessen Beatrix en Irene, een gelukkig gezin, zoals die beide voornamen – die staan voor gelukbrengster en vrede – al aangeven. Zelfs de slagschaduw van het regime dat ons

buurland sinds 1933 kende, kon in die eerste jaren die vreugde niet wegnemen.

Een hechtere verbondenheid van de Prins met ons land, een verbondenheid die tot op dit moment in alle lagen van onze bevolking en in alle politieke groeperingen wordt gevoeld, werd gevestigd in de oorlogsjaren. Het sprak voor de Prins vanzelf zich volledig in te zetten in de strijd tegen het misdadige regime van de nazi's. Te weinig werd er bij stil gestaan dat dit voor Prins Bernhard de consequentie had dat hij zich ook persoonlijk met alle middelen moest keren tegen veel van zijn vroegere landgenoten.

Op 12 mei 1940 moest de Prins met zijn gezin Nederland verlaten. "Moest", omdat zijn schoonmoeder hem hiertoe opdracht gaf. Hijzelf had liever deelgenomen aan de verdediging van ons land. Op 16 mei keerde de Prins dan ook weer terug om deel te nemen aan de gevechten in het enige deel van ons land dat toen nog vrij was: Zeeland. Op 25 juni 1940 noemde de Prins voor de BBC-radio Hitler "een Duitse tiran", beseffende dat hij zijn familieleden in Duitsland hiermee aan sancties blootstelde. Toch duurde het nog enkele maanden voordat de Prins het wantrouwen overwon dat in Engeland bestond vanwege zijn Duitse afkomst. De Prins heeft daarvoor op dat moment en ook later begrip getoond. 29 juni - de verjaardag van de Prins - was overal in bezet Nederland dé gelegenheid om te demonstreren tegen de bezetting en het nationaal-socialisme, met een witte anjer in het knoopsgat of met oranje bloemen bij paleizen en standbeelden. Anjerdag was de eerste manifestatie van de vaste wens niet in één groot-Germaans rijk op te gaan.

Naast en mét Koningin Wilhelmina was Prins Bernhard ook in Engeland het symbool van onze nationale soevereiniteit, voorbeeld en inspiratie voor Engelandvaarders. In maart 1941 haalde hij zijn brevet als piloot van jachtvliegtuigen en bommenwerpers. Hij fungeerde later meerdere malen als bemanningslid in een bommenwerper en als piloot in een éénpersoonsjager. Hij vloog zelf vijf maal naar zijn gezin in Canada, waar op zijn verjaardag in 1943 zijn dochter Margriet werd gedoopt.

In september 1944, toen het er naar uitzag dat Nederland spoedig geheel zou worden bevrijd, werd Prins Bernhard benoemd tot bevelhebber van de binnenlandse strijdkrachten. Voor het bevrijde Zuiden en voor het bezette Noorden was hij de centrale figuur. De maanden april en mei 1945 heeft hij later zelf aangeduid als de spannendste van zijn leven.

Het moment waarop hij tenslotte door een Duitse generaal de capitulatie zag tekenen, gaf hem immense voldoening, ook omdat hiermee de capitulatie van het Nederlandse leger vijf jaar eerder werd goedge maakt.

Vele verhalen vertellen ons over zijn moed en de getoonde kameraadschap. Op 20 maart 1984 kreeg de Prins een erkenning, die hem zeer veel deed:

het Verzets-herdenkingskruis, op unanieme voordracht van het Nationale Comité waarin alle richtingen van het verzet waren vertegenwoordigd. Onder meer bij de herdenking van de slag bij Arnhem, bleek ieder jaar de gehechtheid van binnen- en buitenlandse veteranen aan de Prins. Die gehechtheid was niet het resultaat van zijn hoge positie en ook niet van zijn formele militaire rang. Die gehechtheid kwam door de uitstraling van zijn enthousiaste, hartelijke en voor zijn vrienden altijd trouwe persoonlijkheid.

Die wederzijdse gehechtheid van de Prins en de veteranen was ook ieder jaar op 5 mei te zien tijdens het défilé in Wageningen. De laatste keer in mei van dit jaar: de Prins – met de groene baret van de commando's - , de duim omhoog, een brede lach, wanneer er weer een van zijn oude vrienden strak in het gelid voorbij marcheerde. Het is heel jammer dat de Prins het laatste défilé waar hij bij wilde zijn – op 5 mei 2005 - niet meer kan meemaken.

Het gezin van de Prinses en de Prins was in 1947 uitgebreid met een vierde dochter, Prinses Christina. De Prins was een inspirerende vader voor zijn vier dochters, die ieder zijn onverschrokkenheid, elk op hun eigen manier, in hun leven hebben getoond.

Na de inhuldiging van zijn vrouw als Koningin op 6 september 1948, kon Prins Bernhard zijn grote kwaliteiten op andere wijze voor ons land inzetten. Als inspecteur-generaal bleef Prins Bernhard zeer nauw betrokken bij de strijdkrachten. Maar vooral stond de Prins zijn vrouw terzijde, omdat hij zich zeer verantwoordelijk voelde voor de goede uitoefening van haar moeilijke grondwettelijke taak. Samen lieten zij hun verantwoordelijkheidsgevoel voor wat zich in de wereld afspeelde, tot uitdrukking komen in de Bilderberg-conferenties, een forum passend in de Nederlandse traditie van geduldig werken aan de wereldrechtsorde. De Britse minister Dennis Healey heeft zich uitgelaten over de wijze waarop de Prins die Conferenties voorzat: onpartijdig en zodanig dat hij elk van de deelnemers volledig in hun waarde liet.

De verschillende kabinetten deden een beroep op de Prins in het kader van de economische betrekkingen van Nederland, eveneens passend bij een oude Nederlandse traditie.

Ook was hij zeer actief voor de bescherming van de natuur binnen en buiten Nederland. De Prins was Mr World Wildlife Fund. Wie kent niet de beelden van Prins Bernhard in Afrika of Azië, waar hij, tot op bijna het laatste moment in zijn leven, opkwam voor dier en natuur. Vrijwel niemand anders kon met zoveel liefde spreken over de baby orang-oetang, de Bengaalse tijger of de olifant. Zelf zei hij in 1987 dat er bij zijn dood niet gezegd zou moeten worden "Prins Bernhard is dood", maar "Mr Wildlife has died".

Met zijn dynamische charmante en bindende karakter heeft Prins Bernhard heel veel bereikt voor ons land, al is hij, zoals in 1976 werd vastgesteld, ook wel eens onvoorzichtig geweest.

Het rapport van de commissie van drie over de Lockheedzaak vroeg van het kabinet en de Tweede Kamer een moeilijke afweging. Het resultaat daarvan was vooral aanvaardbaar omdat ieder heeft gezien en gevoeld hoe moeilijk die afweging ook voor de Koningin en haar gezin was. Wij kunnen niet in de harten van alle betrokkenen kijken. Het lijkt mij echter aannemelijk dat niet zozeer de sancties als wel het openbare onderzoek en het openbare debat voor de Prins van blijvende betekenis zijn geweest. Hij heeft de veerkracht getoond om de gebeurtenissen van dat jaar te verwerken en te erkennen dat hij daarvan had geleerd. Hij verklaarde zijn eigen opstelling ook doordat hij in de Londense jaren en daarna "over het paard was getild". Opeenvolgende kabinetten en volksvertegenwoordigingen hebben er van hun kant niet veel aan gedaan om tegenwicht aan die situatie te geven!

Toen Koningin Juliana op 30 april 1980 afstand deed van de troon, brak ook voor Prins Bernhard een periode aan waarin hij op grotere afstand zijn brede belangstelling kon volgen. Zo was het elk jaar de Prins zelf die de prijzen uitreikte, toegekend door het naar hem genoemde fonds voor uitzonderlijke culturele prestaties. Langs die weg hebben velen de erkenning voor hun verdiensten gekregen en daarbij de oprechte belangstelling van de Prins ervaren.

De media bleven aandacht houden voor de Prins maar, de Prins bleef zelf ook aandacht voor de media houden. Hij heeft de publiciteit actief gezocht toen hij nog in februari van dit jaar enkele hardnekkig circulerende geruchten over hem en zijn familie (in het bijzonder zijn moeder) wilde corrigeren. Het is tekenend dat vanuit de Tweede Kamer op geen enkele wijze bezwaar werd gemaakt tegen deze actie van de Prins. Velen van ons zullen in hun hart ook plezier hebben gehad over het brullen van deze oude leeuw. En het is, denk ik, heel belangrijk dat in het enkele dagen na het overlijden van de Prins verschenen boek van professor Schrage*) de verklaringen van de Prins worden onderschreven.

De dag na zijn overlijden werd in een krant een op straat geïnterviewde Nederlander geciteerd:

“Prins Bernhard was het soort man dat tegenwoordig niet meer wordt gemaakt. Moeilijk, maar vol karakter, eigenwijs, maar kleurrijk. Zo iemand moet je koesteren”.

Ik sluit mij daar graag bij aan. Dat geldt ook voor de strofe uit het gedicht van Jan F. Cilliers, dat Nelson Mandela en Anton Rupert citeren in de advertentie voor de Prins van de Peace Parks Foundation.

*) “Zur Lippe-Biesterfeld – Prinses Armgard, Prins Bernhard en hun houding tegenover Nazi-Duitsland”.

“Stil broers, daar gaan ‘n man verbij.....

daar was maar net ‘n soos hij”

“Wees stil broeders, daar gaat een man voorbij

er was er maar één zoals hij”.

Wij denken met bewondering en dankbaarheid aan de grote betekenis die
Prins Bernhard voor ons land heeft gehad!